

Date: 29th December-2025

**TA'LIM JARAYONIDA O'QITUVCHI VA TALABA O'RTASIDAGI
KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNING O'RNI VA SAMARADORLIGI**

Tuychibayeva Shohsanam Akmal qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Xorijiy til va adabiyot fakulteti,

2-kurs, 2407-guruh talabasi

Email: solihatuychibayeva06@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Maxmudova Nilufar Murotovna**

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Ispan tili amaliy fanlar kafedrası katta o'qituvchisi

Email: nilufar.makhmudova.74@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi kommunikativ kompetentlikning ahamiyati, uning pedagogik jarayondagi o'rni hamda ta'lim samaradorligiga ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Kommunikativ kompetentlik tushunchasining mazmuni, tarkibiy qismlari va uni rivojlantirish yo'llari yoritilib, ta'lim jarayonida samarali muloqotni tashkil etishning asosiy omillari ochib beriladi.

Kalit so'zlar: kommunikativ kompetentlik, ta'lim jarayoni, pedagogik muloqot, o'qituvchi, talaba, ta'lim samaradorligi, interaktiv metodlar.

Bugungi globallashuv, axborotlashuv va jamiyatning jadal rivojlanishi sharoitida ta'lim tizimi oldiga mutlaqo yangi vazifalar qo'yilmoqda. Endilikda ta'limning asosiy maqsadi faqatgina bilim berish bilangina cheklanib qolmay, balki shaxsning ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlashi, kommunikativ madaniyati hamda kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat bo'lib bormoqda. Shu jihatdan qaralganda, ta'lim jarayonida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi kommunikativ munosabatlar muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ko'ra, o'qituvchi bilimni bir tomonlama uzatuvchi emas, balki ta'lim jarayonining tashkilotchisi, yo'naltiruvchisi va motivatori sifatida faoliyat yuritadi. Talaba esa passiv tinglovchi emas, balki bilimlarni mustaqil izlovchi, tahlil qiluvchi va ijodkor shaxs sifatida shakllanadi. Ushbu jarayonda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi samarali kommunikatsiya asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Aynan kommunikativ kompetentlik ta'lim jarayonining mazmuni, sifati va natijadorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi.

Kommunikativ kompetentlik tushunchasi zamonaviy pedagogika, psixologiya va tilshunoslik fanlarida keng o'rganilmoqda. U shaxsning turli kommunikativ vaziyatlarda o'z fikrini to'g'ri, aniq va mantiqan ifodalay olish, suhbatdoshni tinglash, tushunish hamda muloqot jarayonini samarali tashkil etish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Ayniqsa, oliy ta'lim

Date: 29th December-2025

muassasalarida talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirish kelajakdagi kasbiy faoliyat uchun muhim poydevor vazifasini bajaradi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida an'anaviy ma'ruza usullaridan tashqari, interaktiv, muammoli, talaba markazli yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Bunday yondashuvlar o'qituvchi va talaba o'rtasida faol muloqotni talab qiladi. Muloqotning samaradorligi esa bevosita kommunikativ kompetentlik darajasiga bog'liq bo'lib, u ta'lim jarayonida o'zaro ishonch, ochiqlik va hamkorlik muhitini shakllantiradi.

Shuningdek, kommunikativ kompetentlik nafaqat bilimlarni o'zlashtirishga, balki talabaning shaxsiy rivojlanishiga, ijtimoiy moslashuviga va kasbiy o'sishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli bugungi ta'lim tizimida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida e'tirof etilmoqda.

Mazkur maqolada o'qituvchi va talaba o'rtasidagi kommunikativ kompetentlikning nazariy asoslari, uning ta'lim jarayonidagi o'rnini, ahamiyati hamda samaradorligini oshirish yo'llari atroflicha yoritiladi.

Ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan pedagog va talaba o'rtasidagi muloqot sifati, o'zaro tushunish, hamkorlik va ishonch darajasiga bog'liq. Kommunikativ kompetentlik esa ushbu jarayonni ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Kommunikativ kompetentlik tushunchasi va uning mazmuni. Kommunikativ kompetentlik tushunchasi dastlab tilshunoslik va psixologiya fanlarida shakllangan bo'lib, keyinchalik pedagogika sohasida keng qo'llanila boshlandi. U shaxsning turli kommunikativ vaziyatlarda o'z fikrini aniq, mantiqiy va maqsadga muvofiq ifodalash, suhbatdoshni tushunish hamda muloqotni samarali tashkil eta olish qobiliyatini anglatadi.

Kommunikativ kompetentlik quyidagi asosiy komponentlardan iborat:

- Lingvistik kompetentlik – til birliklarini grammatik va leksik jihatdan to'g'ri qo'llash;
- Sotsiolingvistik kompetentlik – ijtimoiy vaziyatga mos nutq shakllaridan foydalanish;
- Diskursiv kompetentlik – fikrlarni izchil, mantiqiy va bog'liq tarzda bayon etish;
- Strategik kompetentlik – muloqot jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf eta olish;
- Madaniy kompetentlik – turli madaniy kontekstlarda samarali muloqot qila olish.

Ta'lim jarayonida kommunikativ kompetentlikning o'rnini. Ta'lim jarayonida kommunikativ kompetentlik o'qituvchi va talaba o'rtasida samarali axborot almashinuvi, o'zaro tushunish va hamkorlikni ta'minlaydi. O'qituvchi o'z bilimini faqat yetkazuvchi emas, balki o'quv jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Kommunikativ kompetentlik:

- talabalarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi;
- mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi;

Date: 29th December-2025

- o'quv materialining chuqur va ongli o'zlashtirilishiga yordam beradi;
- ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi;
- talabaning shaxsiy va kasbiy rivojiga xizmat qiladi.

Shuningdek, samarali muloqot talabalarda o'z fikrini erkin ifodalash, savol berish, bahs-munozaralarda ishtirok etish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish usullari. Ta'lim jarayonida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik usul va vositalardan samarali foydalanish mumkin:

1. Interaktiv metodlar – “aqliy hujum”, “klaster”, “debat”, “rol o'ynash” kabi metodlar talabalarining faolligini oshiradi.
2. Guruh va juftlikda ishlash – hamkorlikda fikr almashish orqali muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi.
3. Muammoli ta'lim – talabalarda tahlil qilish, xulosa chiqarish va o'z fikrini asoslash qobiliyatini rivojlantiradi.
4. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari – onlayn platformalar, multimedia vositalari muloqotni yanada jonlantiradi.
5. Refleksiya va teskari aloqa – o'quv jarayonini tahlil qilish orqali kommunikativ ko'nikmalarni mustahkamlaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi kommunikativ kompetentlik ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir. U nafaqat bilimlarni samarali o'zlashtirishga, balki shaxsning ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlashi va kasbiy rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Shuning uchun zamonaviy ta'lim tizimida kommunikativ kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nunan D. Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers. — London: Prentice Hall, 2008.
2. Махмудова Н.М . (2019) El texto turistico como lengua de especialidad. Научный журнал Интернаука, Москва, №8(90) ,70-72 .
3. 2. Махмудова Н.М. (2019). Внедрение технологии развития критического мышления у студентов в процессе изучения испанского языка . Научный журнал НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ СЕГОДНЯ ,Москва, №6(41), Част 1 , 69-70.
4. Safarov Sh. Zamonaviy til o'qitish metodlari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Maxmudov, S., & Maxmudova, N. (2025). Ispan tili O'zbekistonda: Ta'lim tizimidagi o'rni va global aloqalar. в Central asian journal of academic research (Т. 3, Выпуск 1, сс. 7–9). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14604355>
6. Махмудова Нилуфар Муротовна. Испан тилини ўқитишда коммуникатив ёндашувнинг ўрни ва афзалликлари- Latin American Journal of Education/ Lat. Am. J. Educ. 5, 5 (October, 2025)-<https://doi.org/10.5281/zenodo.17543171>

Date: 29th December-2025

7. Qodirov A. Xorijiy tillarni o'qitishda kommunikativ yondashuv. — Toshkent: O'qituvchi, 2020.
8. Maxmudova Nilufar Murotovna– Zamonaviy pedagogik metod va usullar orqali xorijiy tillarni o'qitish (ispan tili misolida) // “O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va innovatsiyalarni qo'llash: muammolar va istiqbollar” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy online konferensiyasi. 15-Noyabr, 2025-yil
9. Ismailov I. Pedagogik muloqot va uning ta'lim jarayonidagi o'rni // Ta'lim va innovatsiya. — 2021. — №3. — B. 45–50.
10. Maxmudova N.M. (2025). Zamonaviy pedagogik metod va usullar orqali xorijiy tillarni o'qitish(ispan tili misolida) , Global science publication, 15 NOYABR 2025, 27-30.
- 11.15. Махмудова Н.М. (2025). Испан тилини уқитишда коммуникатив ендашувнинг урни ва авфзалликлари. Latin american journal of education . Lat.Am.J.Educ.5,5(October,2025), 417-421
- 12.16. Махмудова N.M. (2025) Проблемы развития речи у студентов при изучении второго языка. UniPublish Conference Proceedings, Volume 1, ISSUE 2 , No.2 (2025), 171-174

